

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Oggericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

Orgaan der Vereeniging

Het Koloniaal belang is een algemeen
Nederlandsch belang.

OOST EN WEST

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . . . = 4.—
Afzonderlijke nummers . . . . . = 0.05

Prijs der Advertentiën:

Per regel . . . . . f 0.15
Bij plaatsing van 500 regels . . . . . = 0.12¹/₂
" " " 1000 " . . . . . = 0.10

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de President: **7a Heerengracht, Den Haag.**
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer **W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.**
Voor Advertentiën tot de Drukkerij „**LUCTOR ET EMERGO**”, **AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, Telefoon 4424**, beiden Den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland hier en ginds.
Het lidmaatschap bedraagt f1.50 tot f5.— 'sjaars, (voor Indië en het buitenland minstens f2.50).
Zij die f5.— of meer contribueeren of een gift in éénschenken van f100.—, zijn donateur(trice).
Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Koloniale praatjes. — Perskroniek. — Oost-Indische Mail. — West-Indische Berichten. — Ingezonden. — Officieel. — Inhoud Tijdschriften. — Passagierslijst. — West-Indische Mail.

Mededeelingen.

I. Van de afdeling Amsterdam:

A.

VOORDRACHT van den Wel.Ed.Gestr. Heer J. H. T o u r s, zee-officier, adj. v/d. Vice-Admiraal Marine-Kader I, Amsterdam, over: „**De Eilanden in de Caraïbische Zee**” op Vrijdag 13 December, 's-avonds ten 8 uur, in de bovenzaal van het American Hôtel.

Deze, op persoonlijke ondervinding steunende mededeelingen van een ooggetuige, zullen zeker de moeite van aanhooren waard zijn. Wij twifelen er dan ook niet aan, dat vele leden der afdeling van deze goede gelegenheid gebruik zullen maken, om ook vrienden en bloedverwanten van dezen avond te doen genieten, en tegelijk kennis te laten maken met het streven van „Oost en West”.

B.

Den avond van Woensdag 27 Nov. trad in een der bovenzalen van het American Hôtel te Amsterdam voor leden der Afdeling en hunne geïntroduceerden, als spreker op: de heer T h. A l m e r o o d, Oud-Officier der Artillerie, met het onderwerp: „**Suriname**”.

Na een kort aardrijkskundig overzicht van deze kolonie te hebben gegeven, behandelde spr. het geschiedkundige heden en verleden van dit land meer uitvoerig, waarbij merkwaardige jaartallen niet onvermeld bleven.

Een 70-tal fraaie lichtbeelden, betreffende de stad Paramaribo, de boerenkolonie, de buitendistricten, de plantages en vestigingsplaatsen, de onderscheidene volkstypen, alsmede de goudverrij, gaven den spreker ruimschoots gelegenheid, het maatschappelijke stads- en buitenleven, de volkseigenaardigheden, de grooten- en kleinen landbouw, de boschcultuur, alsook de goudverrij in bijzonderheden te schetsen.

Te kwart vóór elf eindigde spreker zijn interessante causerie, die door de talrijke aanwezigen dankbaar werd toegejuicht.

Tot slot bracht de 2e Voorzitter der Afdeling de heer v. d. Heide, den spreker dank voor diens medewerking tot het zoo goed doen slagen van deze eerste winterbijeenkomst.

De hr. Almerood, adres Cruquiusweg 8, Amsterdam, is genegen, deze voordracht met lichtbeelden ook in andere Afdelingen der Vereeniging te houden, tegen een vergoeding van f25.—, waarin reis- en verblijfkosten begrepen zijn.

Ook de heer W. O. J. Nieuwenkamp is bereid, een voordracht te houden, over „Bali en de Baliërs, hun Kunst en Kunstnijverheid”, toegelicht met een groot aantal teekeningen en voorwerpen; tegen een honorarium van f30.—, en vergoeding van reiskosten 2e klasse, zoo hij minstens 14 dagen van te voren daartoe uitgenoodigd wordt.

II. Van het Dag. Bestuur der Vereeniging.

Op het hier bekend gemaakte Concept-wijzigingen der Statuten en het Huish. Reglement, der Vereeniging, kwamen de volgende amendementen in:

Naar aanleiding der Mededeelingen van het Dag. Bestuur in het laatste No. van het Kol. Weekblad, merk ik aangaande het Ontwerp-Statuten het volgende op:

Art. 8, laatste alinea, slot: „welke vergoedingen ten laste van het hoofdbestuur komen.”

Dit is bepaald foutief. Bedoeld wordt misschien: „welke onkosten ten laste van het hoofdbestuur komen”, hetgeen een onduidelijke redactie zou zijn. Ik vermoed echter, dat bedoeld wordt: „welke vergoedingen ten laste van de Vereenigingskas komen”. Dit is voldoende duidelijk, maar mooi is de redactie niet. Vergoedingen komen taalkundig gesproken, ten bate en niet ten laste.

Indien bedoeld wordt, wat ik vermoed, dan zou het beter zijn, de „achter betrekking te vervangen door een en alsdan te doen volgen „Betaling geschiedt door de hoofdkas (of de vereenigingskas).”

Art. 15, laatste alinea. Daaraan dient toegevoegd, binnen hoeveel tijd in het laatste geval de buitengew. alg. verg. belegd moet worden. Deze bepaling mag niet ontbreken.

Art. 17, slot: Van 76 tot en met 100 leden, vier stemmen, en voorts voor ieder 100-tal leden boven de 100 één stem meer.

Zijn er dus 199 leden, dan zijn er niet 100 meer, en blijven het dus 4 stemmen. Is dit de bedoeling, dan ware het duidelijker, indien er stond: van 76 t/m 199 leden, 4 stemmen; voorts voor ieder 100-tal leden boven de 100 één stem meer.

Eene beslist duidelijke redactie verkrijgt men door te schrijven:

van 76 t/m 100, of wel 76 t/m 199, 4 st.

van 100 t/m 199, of wel 200 t/m 299, 5 st.

van 300 en meer, of wel 300 en meer 6 st.

Ik merk daarbij nog op, dat een opklimming

	Verschil:
0— 25 — 1	24
26— 50 — 2	25
51— 75 — 3	25
76—199 — 4	125
200—299 — 5	100
300—399 — 6	100

eenigszins zonderling is, en waarschijnlijk niet de bedoeling der opstellers is.

Art. 14, in verband met Art. 19,

Art. 14 is imperatief. Wat moet nu gebeuren, indien de afdeling niet aan hare verplichting tot afvaardiging voldoet?

In Art. 19 wordt gedacht aan het geval dat het 1/3 der afdelingen niet vertegenwoordigd is.

Waarom is die verplichting in Art. 14 gesteld?

Er kunnen toch groote bezwaren aan die afvaardiging verbonden zijn. Waarom niet liever geschreven:

Elke Afdeling heeft het recht tot jaarlijksche benoeming van een afgevaardigde, enz. enz.

Waar ik U aldus mijne kleine bezwaren heb meegedeeld, en het mij bij ondervinding gebleken is, hoe moeilijk het is, goede statuten te ontwerpen, voeg ik aan bovenstaand gaarne een woord van hulde toe aan de ontwerpers. Zelfs met de kleine fouten inclus, steekt het ontwerp zeer gunstig af bij de meeste statuten, die mij onder de oogen zijn gekomen.

Juist echter, omdat ze zoo goed zijn, loont het de moeite, naar volmaaktheid te streven.

Met de meeste achting,

Uw dw. Dn.,

P. M. SCHELLING.

Vergun mij eene kleine opmerking naar aanleiding van het concept Huishoudelijk Reglement.

Art. 2 zou dunkt mij beter luiden als volgt:

„Wie na 1 October als lid is (wordt) aangenoemen, betaalt dadelijk de volle contributie, doch wordt geacht daarmee tevens te hebben voldaan aan de verplichte contributie betaling voor het volgende jaar.”

Men voorkomt daardoor:

a. dat leden, die tusschen 1 Oct. en 31 December overlijden, eenigen tijd lid zijn geweest zonder te betalen;

b. dat leden, die nog niets betaald hebben, dezelfde rechten uitoefenen als leden die reeds contributie betaalden;

c. dat leden, die met 1 October geneigd zijn toe te treden en contributie te betalen, na enkele weken op hun besluit kunnen terugkomen. 't Is waar, dat dezulken geen groote aanwinst voor de Vereeniging zijn, maar toch: hunne contributie kan men gebruiken.

S.

Amendementen

op de voorgestelde Statuten- en Reglements-wijzigingen der Vereeniging OOST EN WEST.

Tot goed begrip der redenen, die er mij aanleiding toe gaven, onderstaande amendementen in te dienen, wensch ik U eerst mijne beschouwing en overwegingen kenbaar te maken, ten

einde hierdoor een goeden grond te hebben, — waarop onze Vereeniging opgetrokken kan worden. Speciaal hare belangen te dienen, heeft bij mij een eerste plaats ingenomen, en niet om te dwarsboomen.

Beschouwing in 't algemeen:

Bij iedere Vereeniging is het Bestuur het leidend, besturend en verantwoordelijk deel, dat naar zijn beste weten, den weg zal trachten te volgen, om het voorgestelde doel te bereiken.

Daartoe wordt het in staat gesteld door voorlichting en door de leden der Vereeniging, die hunne krachten ter beschikking stellen; sommigen door hunne contributie, anderen door hun contributie en arbeid.

Ten einde nu den arbeid te vereenvoudigen, of liever te verlichten, en de afdoening van zaken te bespoedigen, dient een bestuur dicht bij elkander te zijn gevestigd, zoodat tijd- en geldverlies vermeden worden, wat alléén kan, wanneer alle leden van dat bestuur op ééne plaats wonen en wel, waar de zetelder Vereeniging is.

Wonen de leden van dat bestuur in verschillende deelen des lands, dan gaat daarmede tijd- en geldverlies gepaard, aangezien het Bestuur de leden bij elkaar kan zien, na een reis, en ten koste van vergoedingen der gemaakte onkosten door de leden. En dan nog is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat bij de Vergaderingen onvolgtalligheid zal te constateeren zijn.

Men denke eens aan Afdeelingen als Parijs en Curaçao, en dan met guur winterweer te reizen.

Het geheele Hoofdbestuur moet bestaan uit leden, te 's-Gravenhage woonachtig.

Waartoe het dienstig is, dat Afdeelingen minstens door één harer leden in het bestuur vertegenwoordigd moeten zijn, kan ik me niet begrijpen. De Afdeelingen zijn toch deelen der Vereeniging, en geen zelfstandige lichamen, terwijl in den regel het bestuur eener Vereeniging reeds bestaat, voordat er Afdeelingen opgericht worden.

De Afdeelingen kunnen beschouwd worden, als groepen van leden, waarvan de besturen de tusschenpersonen zijn tusschen hen en 't Hoofdbestuur.

Daar het Hoofdbestuur de belangen der Vereeniging, der leden en groepen te behartigen heeft, legt zij ook verantwoording af van haar beleid en beheer in Algemeene Vergaderingen, waar de Afdeelingen hare afgevaardigden heenzenden, om hen te vertegenwoordigen.

Zij, de afgevaardigden, zijn dus de vertegenwoordigers der Afdeelingen; waarvoor zou het dan dienstig zijn, om het bestuur te doen bestaan uit vertegenwoordigers der Afdeelingen? Zoo komt men er toe, dat de eene vertegenwoordiger verantwoording vraagt van den anderen vertegenwoordiger, van dezelfde afdeeling, m.a. w., de Afdeeling roept zich zelve ter verantwoording, niet tegenover anderen, maar tegenover zich zelve. — Zulk eene verantwoording zal wel gunstig afloopen. Het Hoofdbestuur moet als besturend lichaam staan tegenover en voor de leden en de Afdeelingen, en niet uit de Afdeelingen zelve bestaan.

Daarbij komt nog, dat er in het concept sprake is, dat de Voorzitter zelfs afgevaardigde van een afdeeling ter Algemeene Vergadering zou kunnen zijn. Waarmede niet alleen die Afdeeling door verschillende personen vertegenwoordigd wordt, maar door één en dezelfde persoon.

Daarom moet het Hoofdbestuur bestaan uit neutrale leden, die in Den Haag woonachtig zijn en niet uit vertegenwoordigers der afdeelingen, en leden dier afdeelingen.

Rechtspersoonlijkheid der Afdeelingen

Het Hoofdbestuur der Vereeniging Oost en West, vertegenwoordigt de Vereeniging in en buiten rechten, dus ook hare onderdeelen, de Afdeelingen. Wat eene Afdeeling betreft, gaat de geheele Vereeniging aan; haar belangen zijn dezelfde, als die der Vereeniging, en geen andere. De Vereeniging is het lichaam, waarvan de Afdeelingen vaste deelen zijn en onafscheidelijk, zoolang zij Afdeelingen zijn en blijven.

Geeft men de Afdeeling rechtspersoonlijkheid, dan wordt zij eene Vereeniging op zichzelf, met hare eigen belangen, en het recht, niemand boven zich te dulden, dan de Wet. Zij is zelfstandig geworden en zal van die zelfstandigheid misschien geen gebruik maken, zoolang zij zich Afdeeling blijft noemen, doch als hare particuliere belangen het meebrengen, noemt zij zich geen Afdeeling meer, en scheidt zich van de Moeder-Vereeniging af, zooals de Ned.-Indische Afdeeling gedaan heeft. Alle Afdeelingen kun-

nen rechtspersoonlijkheid verkrijgen, dus zelfstandige lichamen worden en dan wordt het zeer bedenkelijk voor de Moedervereeniging. Als allen zich afgescheiden hebben, blijft der Moeder-Vereeniging niet veel meer over, dan opnieuw te beginnen met de noodige concurrentie harer voormalige afdeelingen, of wel, zelve 't hoofd ter ruste te leggen.

Toekenning van rechtspersoonlijkheid aan de Afdeelingen is iets abnormaals in betrekkelijk kleine Vereenigingen, die door een Hoofdbestuur gemakkelijk geleid kunnen worden, maar het is ook haar eigen doovonniss teekenen, waarvan de voltrekking op zich laat wachten, nog onbepaald uitgesteld is.

De Afdeeling 's-Gravenhage heeft zich dat recht weliswaar veroverd, en noemt zich ook statutair „Vereeniging“, doch zij bleek dat recht te gronden op Art. XII der statuten, en art. 4 van het Huish. Reglement, en op de mogelijkheid, dat een of ander schenker of erflater speciaal die afdeeling zou willen begunstigen, en niet de Vereeniging.

De meerderheid der vergadering keurde het voorstel goed, toen het ter behandeling aangeboden werd, maar er werd niet aan gedacht, dat daardoor eene Vereeniging in de Vereeniging geboren werd, met al de bedenkelijke gevolgen er aan verbonden. De Afdeeling den Haag is er niet op geweest, dat de belangen der afdeeling, die der heele vereeniging waren en feitelijk onafscheidelijk. De afdeeling als deel der Vereeniging kan en mag geen andere belangen hebben, dan die van het geheel, en daarmede is zij zelve ook gebaat.

Finantieel beheer der Vereeniging.

Vraag: Wie moet het beheer der financiën eener Vereeniging voeren?

Antwoord: Het Bestuur.

Het Bestuur dient dus te kunnen beschikken over alle geldmiddelen der Vereeniging; alle inkomsten komen in zijn kas en alle uitgaven worden daaruit bestreden.

De inkomsten zijn de contributiën van alle leden, donatiën, legaten, erstellingen, rente van belegde fondsen, winsten, behaald door inrichtingen, door de Vereeniging in het leven geroepen, entrées bij lezingen of voordrachten, bij tentoonstellingen enz.; dus die komen onverminderd in de Vereenigingskas.

De uitgaven zijn: administratiekosten, drukwerken, redactiekosten, huren, inrichtings- en onderhoudskosten, vergoeding voor reis- en verblijfskosten van Hoofdbestuurleden en Afgevaardigden ter Alg. Vergaderingen, en wat nog meer voorkomt; dus deze kosten worden allen bestreden door de Hoofdbestuur- of Vereenigingskas. Andere kassen bestaan niet.

Waarom deze maatregel gewenscht is? Dat zal ik u bewijzen.

De Vereeniging leeft voor de propaganda van haar streven en doel, dus de Afdeelingen eveneens. De propaganda wordt bevorderd door de lezingen en op andere wijze, als verspreiding van populaire kennis onzer Indiën, en verder, voor wat in art. 1 der Statuten voorkomt, en daardoor band tusschen Nederland en zijne bezittingen en koloniën te versterken, enz. (art. 3 der statuten) en niet om kapitaal te vormen. Het gedeelte, dat niet als fondsen of reserves beschouwd dient te worden, moet daaraan besteed worden en dat kan het best, als degenen, die het algemeen overziet, het naar de behoefte overal verdeelt. Zoodoende kunnen alle deelen medewerken voor de propaganda en behoefde men niet in jaarverslagen meer te lezen, dat uit gebrek aan geld hier of daar eene afdeeling was, die geen werk had kunnen verrichten voor de propaganda, door het houden van lezingen of voordrachten. Ja, het is voorgekomen, dat Afdeelingen zich om die reden niet ter Algem. Vergadering konden laten vertegenwoordigen! Hiertegenover staat, dat in sommige kassen bij het eind van het jaar, nog al een aardig saldo te goed overshoof. Hier mocht het Hoofdbestuur niet aan komen, en kon dus die armere Afdeelingen in hun werken niet helpen.

Ware dus al het geld in één hand, dan had hulp kunnen verleend worden, en werkelijk populaire kennis verspreid kunnen worden over een grooter deel van Nederland. Hieruit kan men opmaken, dat de propaganda lijdt, wanneer het geheele bezit, hebben en houden der Vereeniging, niet in één hand is.

Het Hoofdbestuur wordt belet, noodlijdende Afdeelingen te steunen, omdat het 't zelf niet genoeg heeft, en andere Afdeelingen bezig zijn,

een kapitaaltje van nutteloos geld te vormen.

De afdeeling „Groningen en Ommelanden“, slechts een kleine dertigtal leden tellende, kon bij het overdragen van haar kas bij de ontbinding en opheffing, nog ruim f215 overgeven.

Doch men hoorde taal noch teeken van daar. Ware het nu niet beter geweest, voortdurende beschikking te hebben over de onaangewende gelden, die daar nutteloos in een kleine kas rusten?

Daarom geen kleine kassen meer, doch slechts ééne groote Vereenigingskas. Ook dan behoefde men zich niet te beperken tot lezingen enz. in plaatsen, waar afdeelingen gevestigd zijn, maar ook daarbuiten, en allicht bereikte men dan beter de personen, die nog niets van onze koloniën weten, en juist die moet men bedachtzaam beduiden, dat de Indiën bestaan, en dat daar nog een toekomst in gelegen is, dat ook zij daar rijk kunnen worden, en dat ook zij artikelen van die gewesten kunnen gebruiken enz. De idee, — hoewel al minder dan vroeger, gelukkig! — dat „iemand, die vader en moeder vermoord had, nog te goed was voor Indië“, moet systematisch uitgeroeid worden en plaats maken voor belangstelling. Evenmin als een zendeling het Christendom begint te prediken in Christenlanden, doch onder de heidenen en andere geloovigen, gaat, moet het Hoofdbestuur niet blijven prediken onder enkel Indische lieden, die uit belangstelling komen luisteren, maar juist onder degenen, die nog totaal onbekend zijn met die prachtige gewesten en nijvere bevolkingen. Om dat te kunnen, moet het Hoofdbestuur kunnen beschikken over de middelen, die alleen maar uit één groote kas kunnen te voorschijn gebracht worden.

Amendementen op het Concept Statuten-wijziging

Ie Amendement. Art. 8 te lezen:

Uit en door de leden wordt gekozen 'n Hoofdbestuur, bestaande uit minstens negen leden, die allen te 's-Gravenhage, en omstreken, woonachtig moeten zijn. De Vereeniging wordt in- en buiten rechten vertegenwoordigd door den Voorzitter of Ondervoorzitter, den Secretaris en den Penningmeester. — Liefst slechts 9 leden.

2e alinea onveranderd.

3e alinea onveranderd.

4e alinea in den 3den regel laten vervallen de woorden: „en Hoofdbestuur“.

Toelichting: Wordt verwezen naar mijn beschouwing in 't algemeen.

Ile Amendement: Art. 12 te lezen:

1e alinea: Iedere Afdeeling kiest haar eigen Bestuur. Het Bestuur vertegenwoordigt deze in de Vereeniging — niet in- en buiten rechten — en kan gemachtigd worden door het hoofdbestuur, de Afdeeling in- en buiten rechten te vertegenwoordigen in zaken, de Afdeeling betreffende.

2e alinea: Laten vervallen.

3e alinea: Onveranderd.

Toelichting: Met het oog op het niet-toekennen van rechtspersoonlijkheid, mag het Afdeelingsbestuur, zonder machtiging van het Hoofdbestuur, tegenover derden niet zelfstandig optreden. De Afdeeling, als deel der Vereeniging, is de Vereeniging, dus het Bestuur der Vereeniging, is bevoegd op te treden in dergelijke gevallen op de wijze, als de Statuten voorschrijven, doch heeft het recht, een ander te machtigen, door een schriftelijke machtiging.

Koloniale praatjes.

Inlandsch credietwezen op Java. - Athjeh. - Volksvoorlichting.

Het was ontegenzeggelijk een voor Java en zijne inlandsche bevolking hoogst belangrijk onderwerp, dat de heer H. Carpentier Alting in de vergadering van het Indisch Genootschap van den 26en November II. inleidde, ter verdediging van de volgende stellingen:

1. De inlandsche bevolking van Java en Madoera heeft, als een der voorwaarden voor haar welvaart, behoefte aan doelmatig ingerichte kredietinstellingen.

2. Die instellingen behoeven, voor de vorming van haar bedrijfsmiddelen, de medewerking van de belanghebbende bevolking zelf.

3. Zij moeten mitsdien ook gelegenheid geven om gelden te beleggen.

4. Ofsehoon mitsdien de instellingen op de basis van coöperatie staan, kan nochtans de rechtstoestand daarvan in den eersten tijd geen andere zijn dan: een orgaan van de Inlandsche gemeente of van personen of lichamen, die gezag over de Inlandsche bevolking uitoefenen.

5. Staatsbanken of banken, gedreven met het doel om kapitaal rentegevend te maken, zijn niet gewenscht.

6. Instellingen, welke aan de gestelde eischen voldoen, kunnen zoodanig worden georganiseerd dat aan de belanghebbende inlanders te allen tijde, zoodra de verkregen graad van intellectuele en moreele ontwikkeling het toelaat, actief aandeel in het beheer kan worden gegeven.

7. Dergelijke instellingen zijn levensvatbaar; en kunnen aan de behoefte beantwoorden, mits men niet verlange, dat dadelijk groote kapitalen ter beschikking van de bevolking worden gesteld.

8. Echter behoeven zij in den aanvang den financieelen en blijvend den moreelen steun van den Staat.

Van de noodzakelijkheid van een doelmatig ingericht credietwezen voor den javaanschen landbouwer, zijn nog steeds niet allen doordrongen. Er zijn er, zooals inleider opmerkte, die vreezen, dat de inlander zijn grond niet meer behoorlijk zal bewerken en dat de instellingen niet goed zullen worden beheerd, terwijl ook de gemoedsbezwaren van een deel der bevolking tegen het nemen van rente tegen de noodzakelijk geachte medewerking der belanghebbende bevolking zelve werden aangevoerd. Die bezwaren worden overdreven geacht terwijl, wat het nut van het credietwezen aangaat, er op wordt gewezen, dat het den inlandschen ambtenaar zoowel als den landbouwer uit de handen der woekeraars kan houden en den laatsten tevens in jaren van misgewas als ideaal de beschikking geven over de noodige middelen tegen een billijke rente.

Wat de voor Java meest geëigende credietinstellingen aangaat, merkte de inleider op, dat Java volksbanken noodig heeft in den geest der Raiffeisensche, doch niet op coöperatieve grondslag. Daaraan staan in den weg gebrekkige ontwikkeling, onderling wantrouwen, enz. Wel kan men de coöperatie op allerlei wijzen bevorderen. De Bank bestuurd door belanghebbenden zij einddoel. Maar men beginne er niet mee.

Men heeft de landbouwers echter reeds gebracht tot gemeenschappelijken aankoop van dekstieren, gemeenschappelijk leenen door groepen, waartoe de heer De Wolff van Westerode, aan wiens nagedachtenis spr. hulde bracht, het initiatief heeft genomen. De ervaring heeft reeds aan het licht gebracht, welke vormen van krediet voor Java gewenscht zijn.

Dat zijn de desa-loemboengs als dorps-credietinstellingen, met de als centralen voor deze bestemde afdelingsbanken.

Wat de eerste betreft, is het nut hiervan al duidelijk aan het licht gekomen, en kan ontegenzeggelijk het door den inleider gereleveerde feit, dat thans reeds 7500 loemboengs op Java worden aangetroffen, ten bewijze spreken voor de instemming der bevolking met deze instellingen, welke instemming hare levensvatbaarheid verzekert.

Wat de centrale- of afdelingsbanken aangaat, deelde inleider o. a. het volgende mede:

De centrale Bank heeft de geldmiddelen te administreren en de noodige geldmiddelen aan de dorpsbanken te verstrekken. Verleden jaar is op last der regeering een schema gemaakt, waarnaar de oprichting der afdelingsbanken zal kunnen geschieden. Zij gaat uit van een vereeniging van personen, die geen belanghebbenden zijn bij de Bank. Men wilde natuurlijk geen Banken, gevormd door geldschietters; ook achtte men staatsbanken te omslachtig en coöperatieve banken nog niet mogelijk. Men wilde zich ook den invloed verzekeren der bestuursambtenaren. Vandaar de gekozen vorm, die aan de Bank een semi-officieel karakter verleent. Het grootste gedeelte van het bedrijfskapitaal wordt thans nog gevormd door deposito's, opgenomen gelden en voorschotten. De Bank leent goor niet-productieve doeleinden alleen aan personen, die geld bij haar hebben belegd. De Bank leent op persoonlijke en zakelijke zekerheid. Spr. geeft in overweging, grono voor schuld aan de Bank te laten verbinden, om den strijd tegen den inlandschen woekeraar beter te kunnen voeren.

Het aldus geschetste stelsel komt nog nergens als afgerond geheel, op Java voor — in West Java zijn er thans in alle afdelingshoofdplaatsen Banken, maar in Oost-Java komen deze nog slechts sporadisch voor, terwijl thans nog tegenover de 7500 desas, waar wel loemboengs worden gevonden, driemaal zooveel desas staan, waar men ze nog niet aantreft. Maar 't is toch al vast na den betrekkelijk korten tijd, dat men

in deze richting werkt, een goed begin en de meening van den inleider, dat er geen reden is om te twijfelen of men op den goeden weg is, zal wel niet aan overdreven optimisme worden toegeschreven. Men zij echter voorzichtig, raade hij, 't oor te leenen aan hen, die nog grooter kapitalen willen gebruiken om den woeker te keeren. Men moet het volk zelf ontwikkelen; de onhygiënische ziektekiemen doodden. Voorloopig zij het wachtwoord: voortbouwen in de geschetste richting. Het zal nog jaren duren, eer de kredietinstelling op Java zal worden erkend, niet als onwekome gast in de inlandsche maat van verschillende zijden op uitbreiding van het schappij, maar als de onmisbare factor in de samenleving.

Wat aangaat het op deze inleiding gevolgd ongetwijfeld hoogst belangrijk debat, waarbij bedrijfscrediet werd aangedrongen, moest spreker de bij velen nog bestaande illusie verstoren, dat de Javaan tot een superieur menschenras zou behooren, door het in zijne inleiding reeds gereleveerde feit te herhalen, dat de inlander geneigd is, de Bank op te lichten. Men zij dus voorzichtig, maande hij, met de uitbreiding van het bedrijfscrediet.

Ten aanzien van de aangevoerde wenschelijkheid, om den inlandschen kringen grondeigenaars thans reeds te beschermen tegen accaparatie van zijn bezit door den woekeraar, herhaalde spreker het in zijne inleiding aangegeven denkbeeld, om den thans met woekerschuld belaste grond bij wijze van gypothek in pand te nemen. Overigens zal het verstreken van crediet op zichzelf den kleinen landeigenaar uit handen van den grooten inlandschen grondeigenaar nouden, wien hij thans den grond verpand.

Van Atjeh kwam nu weer het bericht ons verrassen van een, gelukkig niet geslaagden, aanval door uitgeweken Leupongers op Lambaroe, een der posten onzer voormalige geconcentreerde linie, in de zoo geruimen tijd rustige vallei van Groot-Atjeh gelegen.

't Lijkt er veel op, of we 't oude cirkel-gangetje weer zullen gaan beleven, tenzij...

De hartelijke ontvangst aan den gouverneur-generaal Van Heutsz, op zijne reis naar Atjeh, te Singapore ten deel gevallen, doet ons hopen, dat het Straits-bestuur, op welks medewerking men bij den op Atjeh gevoerden strijd steeds mocht rekenen, door het bestaand verbod op den uitvoer van wapens en munitie naar de atjehsche kust, deze medewerking zal blijven verleenen en er in zal weten te slagen, den penangschen handel overtuigend bij te brengen, dat het belang, ook voor Penang, meer gebaat is bij een toestand van rust, orde en welvaart in Atjeh, dan bij een smokkelhandel, die slechts tijdelijke winsten afwerpt, mits... onzerzijds dan ook afgezien worde van kunstmatige afleiding van den atjehschen in- en uitvoerhandel naar onze havens...

Tenzij...

In de Nieuwe Courant van 30 Nov. l.l. troffen we een ingezonden stuk aan, waarin E. onzes inziens de spijker op den kop slaat, door te betoogen, dat er op Atjeh krachtig in economischen zin moet worden aangepakt.

Wij moeten er ons met 't oog op ons bestek toe bepalen, onzen lezers naar dat artikel te verwijzen, waarop mogelijk ook in de perskroniek van dat blad zal worden gewezen.

Naar aanleiding van het Plakaat Pandjang.

Onze aandacht is er op gevestigd, dat in 't artikel van de Deli-courant van 29 October j.l. over het Plakaat Pandjang, dat wij in ons vorig nummer plaatsten, groote onjuistheden voorkomen.

Het artikel begint terecht met te constateren, dat nog nooit het plan, om eindelijk ook de inlandsche bevolking van Sumatra's Westkust naar billijkheid te doen deelen in de algemeene lasten, ernstig ter sprake gekomen is, zonder dat zich ene stem verhief, die ons toeriep: het is wel jammer, maar het mag niet op grond van het Plakaat Pandjang.

Ook is het juist, dat die stem ditmaal klonk bij monde van Mr. Maclaine Pont in een ingezonden stuk in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 24 September.

De woorden, die het artikel vervolgens Mr. Maclaine Pont in den mond legt om te bewijzen, dat het Plakaat Pandjang zich tegen de belasting-invoering in het geheel niet verzet, zijn echter natuurlijk niet van hem, doch in werkelijkheid van het Handelsblad van 26 September.

De mededeeling, dat de Kamer van Koophandel te Padang, geheel met Mr. Maclaine Pont zou me-

degaan, is dus ook niet juist. Integendeel, gaat die Kamer blijkbaar geheel mede met de meening van het Handelsblad, dat het Plakaat Pandjang de belastinginvoering totaal niet in den weg staat. Dit is ook de opinie van den controleur Lulofs, die in een uitvoerig artikel in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 27 November Mr. Maclaine Pont bestrijdt.

PERS-KRONIEK.

In de Nieuwe Courant van 30 November vinden wij een ingezonden stuk van E. over Atjeh, die na de behandeling van het Atjeh-beleid in de Tweede Kamer kortelijk te hebben nagegaan, betoogt:

„Geen der sprekers wijdde zijn volle aandacht aan den gedachtegang: wij moeten er blijven... maar dan ook moet de Atjeh-kwestie zoo spoedig mogelijk worden uit de wereld geruimd, het koste wat het wil! Met uitzondering van den heer IJzerman, die het middel van inlandsch tusschen-bestuur aan de hand deed, hetgeen met het oog op de bestaande omstandigheden niet anders dan langzaam kan werken, ging geen der sprekers uit van den vasten wensch van het Nederlandsche volk, om Atjeh nu spoedig tot een goed einde te brengen, en sprak geen hunner over „het middel” daartoe.

Integendeel: het bleef slechts bij deze twee conclusies, dat we in Atjeh moesten blijven, en dat we er niet wreed mogen zijn.

Jarenlang heeft Nederland nu zijn kracht ten opzichte van Atjeh ontwikkeld in wapengeweld, ten koste van millioenen guldens en duizenden menschenlevens. Wanneer zal men er toch toe komen, om de combinatie van Nederlandsch „intellect en kapitaal” volgens degelijke organisatie in de weegschaal te werpen?

Als men het vraagstuk nuchter, zakelijk bekijkt, dan bestaan er toch inderdaad maar twee manieren om de Atjehsche vijanden kwijt te raken. Of je schiet ze allen dood, of je maakt er vrienden van, al is het dan ook voorloopig niet anders dan een „amitié de raison”.

„Het eerste middel zijn wij nu eenmaal historisch ontgroeid en kan en mag dus, noch op eens, noch op langen termijn in praktijk worden gebracht. Rest dus de thans geldende oplossing der conflicten: het doen samenkomen en samengaan der belangen, de materiele in de eerste plaats, in ons tegenwoordig ontwikkelingsstadium.

Wij hebben thans in Indië gekregen het departement van Gouvernementsbedrijven. Als we den Atjeh-krijg nu ook eens beschouwen als een gouvernementsbedrijf, dat geen Nederlander wil liquideeren, en we maken de winst- en verliesrekening op, dan zien we op de debetzijde minstens 200 miljoen gulden — zoover als dit uit de Koloniale Verslagen is na te gaan; — ongeveer 15.000 gesneuvelde en aan Atjehsche ziekten overleden militairen, 80.000 zware zieken en gewonden, ongeveer 10.000 aan cholera en berri-berri gestorven dwangarbeiders en minstens 40.000 doodgeschoten Atjehers; en op de creditzijde zien we: debatten, héél véél debatten en brochures, en een arm, heel weinig ontwikkeld Noord-Sumatra! En als we de balans nagaan, dan vinden we onder de passiva: 17 ministers van Koloniën en nog 4 ad interim, 6 gouverneur-generaals, een goed dozijn gouverneurs van Atjeh en een half dozijn stelsels, min of meer gebaseerd op wapengeweld; en onder de activa paraisseert een bevolking, vervuld met wanhoop, haat en wrok.

Voorwaar, „all in all”, geen zeer winstgevend bedrijf! Het ware te wenschen, dat men hier in merg en been van overtuigd kon raken. En als men dan eens kwam — om met dit commercieel beeld voort te gaan — tot de uitgifte van een obligatie-leening teneinde, zooals de heer Van Deventer het uitdrukte, „met onbekrompen hand te werken aan de verzekering der welvaart van de bevolking”, een obligatie-leening, gedekt door Nederlandsch intellect, zouden wij dan niet werkelijk kunnen komen tot een praktische oplossing van het Atjeh-vraagstuk?

Wanneer zal men ook in Nederland gaan inzien, dat het meest doeltreffende middel de concentratie is van Nederlandsch intellect en Nederlandsch kapitaal, gericht op de meest intense ontginning van het Atjehsche land?

Welk minister van Koloniën zal den durf hebben, om met een goed uitgewerkt, vast omlind plan bij de volksvertegenwoordiging aan te komen, dat ten doel heeft, om alle kracht, die de

Regeering met behulp van intellect en kapitaal kan ontwikkelen, op Atjeh te richten? Zal dan echter de volksvertegenwoordiging niet ook alles doen om zoodanig initiatief van een Minister te steunen? Zal niet het particulier initiatief, aldus door de Regeering voorgegaan, zich aldra in zoo ruime mate beschikbaar stellen, dat het, meer dan nu het geval is, een daadwerkelijke steun wordt voor het bereiken van resultaten in de pacificatie en ontwikkeling van Atjeh.

Ten slotte als laatste perspectief in deze gedachtenreeks de vraag: Zou dan werkelijk nog lang ijdel klinken het 15 jaren geleden door den heer Van Heutsz uitgesproken woord: „De Atjeh-oorlog knaagt aan ons koloniaal bezit; hij moet eindigen. Laten wij eindelijk aan de beschaafde wereld toonen, dat wij daartoe in staat zijn.”

Verder legt E. in den breede uit hoe hij denkt dat en en ander ten uitvoer gebracht kan worden. (Zie ook de Koloniale Praatjes).

Zouden er werkelijk genoeg Nederlanders zijn van E's kaliber, om diens wenschen niet slechts een utopie te doen zijn en blijven?

Het Vaderland van 3 dezer wijdt een hoofdartikel aan de bespreking van W e k k e r's brochure, beginnende met de woorden:

„Dat onze troepen in Indië, oorlogvoerend tegen een bloeddorstigen en listigen vijand, die geen middel, welk ook, ontziet, om onze dapperen er in te laten loopen, zich soms, wellicht dikwijls, onder den invloed van 's-vijands optreden, laten vervoeren tot noodeloze wreedheden, is aan geen rechtmatigen twijfel onderhevig. In den oorlog tegen onbeschaafde volken, bij wie het „à la guerre comme à la guerre” door geen internationale humaniteitsbegrippen wordt verzacht, schijnen zij helaas onvermijdelijk. Zij komen voor in iederen koloniaal oorlog.

Wekker, wiens brochure sterk op het effect berekend is — zie o. a. den titel en den bloederigen klewang op den omslag — geeft dit ten deele toe, maar schuift voor het overige de schuld op de ontoereikendheid onzer troepen, en haalt eenige gevallen aan, waarin wreedheid vermeden had kunnen worden, indien ons getal sterker ware geweest.

School hierin alleen de fout, dan zouden dergelijke wreedheden niet moeten voorkomen in streken, waar onze troepen sterk genoeg waren. Maar men weet, dat zij daar — Celebes, Djambi — evenmin uitbleven.

En kon vermeerdering van sterkte verbetering brengen, dan zouden zij ook niet moeten zijn voorgekomen in andere koloniale oorlogen waar groote troepenafdeelingen den krijg voerden. Maar het is bekend, dat zij in Z.-W. Afrika, met zijn sterke bezetting, evenzeer voorvielen. Trouwens, wat is een verdubbeling, ja, wat een vertienvoudiging van occupatie-troepen tegenover de uitgestrektheid van den te bezetten grond? En immers zelfs in den Russisch-Turkschen oorlog, den oorlog op Cuba, den Japansch-Russischen oorlog enz., zijn wreedheden aan de orde van den dag geweest!

De oorzaak moet dus elders zitten, of wel er moeten naast de genoemde nog andere factoren in het spel zijn.

De reis van den Gouverneur-Generaal, die persoonlijk Atjeh op zijn duimpje kent, zal hierover waarschijnlijk wel licht verspreiden. Schrijver dezes behoort niet tot hen, die deze reis nutteloos achten, omdat de conclusie reeds vooraf zou zijn gereed gemaakt. Als Van Heutsz nog dezelfde is, die ons destijds op Atjeh met zevenmijlslarzen vooruit bracht, dan is hij er de man niet naar, om vooraf zijn opinie klaar te maken, of zich die te doen voorschrijven.

Daarna eenige voorbeelden aanhalend van minder waarschijnlijkheden uit W e k k e r's betoogen, eindigt deze beoordeeling met de uiting:

„Dat neemt niet weg, dat ook wij geneigd zijn aan te nemen, dat onze troepen in Indië — niet alleen op Atjeh, maar daar in het bijzonder — zich onder den invloed van 's-vijands fanatiek, arglistig en bloeddorstig optreden, en van de onbetrouwbaarheid van vele schijnbare goedwilligen, soms te ver laten voeren, en noodeloos wreed zijn.

Het is goed, dat de publieke opinie daartegen telkens krachtig opkomt. Maar men hoede zich voor overdrijving, ongegronde beschuldigingen, en... sentimentaliteit, en bedenke vooral, dat de rimboe op Atjeh de Veenstraat in Den Haag niet is.”

Blanda lucht in het jongste nummer van De Controleur weer eens zijn hart over de tekortkomingen onzer Regeering, opzichthens Indië, ditmaal betreffende het Inlandsch onderwijs en schrijft o. a.:

„Men zegt, dat ook onze Javaantjes door Japan tot bewustwording komen. Ze zouden, evenals de Chineezzen in Insulinde, op instigatie van Japans voorbeeld en succes, mede zijn aangegrepen door een dorst naar kennis en ontwikkeling, een drang naar iets hoogers.

Deze bewering is, gelooven we, wel zeer onjuist. Die dorst is al van ouderen datum dan de tegenwoordige Sturm und Drang in 't verre Oosten. Hij lag reeds in 't Javaansche volk, toen Japan zijn staart nog niet roerde en de Chineezzen in de Oost nog waren wat ze altijd geweest zijn: een ras van rustige vreemdelingen, buiten hun bedrijf levende in zelfgenoegzaamheid, slechts bij hooge uitzondering een weinig woelig of roerig.

Reeds 25 jaren geleden, en misschien nog wel meer — we putten uit onze eigen herinnering — viel er bij de Javaansche hoofden en grooten al een streven waarneembaar naar meerdere kennis en hogere ontwikkeling in hun zoeken naar toenadering tot de Europeesche school, onzerzijds veeltijds beantwoord met een afstootende of afwerende houding, wat voor het bescheiden volkje al genoeg was, om zich stil en koest op den achtergrond te houden. Maar zijn hartewensch was het toch, zijn kinderen de gelegenheid te zien geopend tot een hogere geestelijke ontwikkeling.”

„We leven thans andermaal in een tijd van kentering en overgang, en de regeering heet nu gekomen tot het volle waardebeseft van het inlandsch onderwijs. Maar of haar onderwijspolitiek aan de nu inmiddels haast algemeen gevoelde behoefte aan degelijk onderricht zal kunnen voldoen, en het stille, maar vurige verlangen des Javaans zal weten te bevredigen, wordt door velen niet ten onrechte betwijfeld. De desaloemboengs en de afdeelingsschuldbanken heeten met plannen tot uitbreiding en reorganisatie van het inlandsch onderwijs nu al de hoeksteenen, waarop de regeering bezig is, het nieuwe economische gebouw op te trekken. Maar als we bedenken, dat die plannen grootendeels neerkomen op den bouw van desa-scholen, primitieve onderwijsinrichtingen voor rekening van de bevolking zelve, waarvoor behoorlijke leerkrachten niet aanwezig zijn, en in lange jaren ook wel niet aanwezig zullen zijn, dan rijst wel eenige geoorloofde twijfel, of althans deze hoeksteen de noodige hechttheid aan 't gebouw zal geven. Waar de economische welvaart van den Javaan heet „ingezonken” en het oude gebouw aan het wegzakken is onder zijne fundamenten, daar hebben we aan de grondslagen van het nieuwe wel wat hogere eischen van betrouwbaarheid gesteld.

Was, zooals we zeiden, de regeering in de zeventiger jaren aan 't werk gegaan, dan zou zij waarschijnlijk nu al de noodige onderwijskrachten hebben voor die desascholen en dan zou deze innovatie nu misschien met meer recht mogen meetellen als factor bij de geestelijke en economische verheffing van Java's inheemsche bevolking. Het inlandsch onderwijs zou zich in het verlopen tijdperk hebben ontwikkeld, zoodat de kern van het volk nu reeds onze taal machtig zou zijn. Daaruit had men dan nu niet slechts de keuze gehad bij de reëcrutering van geschikt personeel voor die desaschooltjes, die uit gebrek daaraan nu moeilijk aan 't beoogde doel zullen beantwoorden, maar ook van inheemsche leerkrachten voor de bestaande hogere inlandsche onderwijsinrichtingen ter vervanging der dure Europeesche onderwijzers, die, hoe kundig overigens ook, toch altijd te ver van hun leerlingen afstaan om met het gewenschte succes werkzaam te kunnen zijn.

Maar we zouden dan nu ook al een veel ruimere keuze hebben uit een grooter aantal beter onderlegde inlanders voor tal van hogere en lagere betrekkingen bij spoor-, post- en telegraafdienst, bij den waterstaat, het boschwezen, den irrigatie-dienst, de regie, ook bij cultuur- en allerlei andere ondernemingen van particulieren aard. Men zou dan bij staats- en particulieren dienst voor tal van functies minstens even geschikte, maar waarschijnlijk goedkope inlandsche werkkrachten gevonden hebben.

't Sprekt als vanzelf, dat dan nu ook reeds de beschamende anomalie uit ons bestuursstel-

TOKO BAHROE.

Speciaal ingericht voor de INDISCHE RIJSTAFEL.
VAN KINSBERGENSTRAAT 126.

3 bij de PRINS HENDRIKSTRAAT, 3
Tel. 4796. 3 DEN HAAG.

Import en Export door geheel Europa.

Versche Samballans, Badjak, Petis, Petch, Kemerries, Oedang Bassa, Brandal, Kemanten, Dengdeng Oetek, per heele en halve flacons.

Versche Boemboe Boemboe, Indische Zuren, Ketan wit en zwart, Trassie per rol en uitgewogen, echte Petis vedang van Sidhoeardjo.

Dodol en Wadjieck per stuk en per schotel.

Tabacco djawa, de echte Tamerinde en Serbas Siropen, Lodeh kruiden en Vischsoorten.

THEESOORTEN als volgt:

Nanggoeng per pak f 0.50, After dinner per pak f 0.55, Huishoudthee van af 12 cent per ons.

Directe aanvoer uit Nederlandsch-Indië.

Minzaam aanbevelend

W. BARNAS en DIEMERS.

3 3 3 IMPORTEURS. 3 3 3

Heineken's
(OUDSTE)
GLAZENWASSCHERIJ
Stoom Jalouziën-
en Rolluikenfabriek.
KETTINGSTRAAT 6
v. h. Drie Hoekjes 3.
Den Haag,
Telefoonnummer 2478.
AMSTERDAM,
van der Helstraat 1.
UTRECHT,
Potterstraat 20.
Nijversum. - Arnhem. - Nijmegen.

DAMES VERLANGT

ge een heldere Wasch, stuurt hem dan naar de Stoom-Wasch- en Strijkinrichting

„BLEEKLUST”

Volkomen onschadelijke behandeling door machines van 't nieuwste systeem.

BEDIENING VLUK EN ACCURAAAT. CONDITIEN BILLIJK.

Aanbevelend, G. A. VERSTEEG,

Bleekerij „Bleeklust”,
HAASTRECHT, bij Gouda.

Restaurant des Indes

Prins Hendrikplein 3a-3e

DEN HAAG.

Pieper-Baars.

Telefoon 1896.

Iedere dag gelegenheid tot het verkrijgen van volledige

Rijsttafel en Europeesch Eten.

Plat du jours tot 4 uur à f 0.80.

Na 4 uur 1 gld.

DINERS vanaf f 1.50.

Uitzenden van verschillende Schotels.

VRAAG TARIEVEN.

sel zou zijn weggenomen, hierin bestaande, dat het desa-bestuur op Java wordt uitgeoefend door een honderdduizend, voor het overgrote meendeel uit analphabeten bestaande dorpelingen. Dat desabestuur zou dan reeds in dien geest gereorganiseerd kunnen zijn, of daarvoor althans reeds vatbaar zijn, dat die lagere inlandsche bestuurders ten minste lezen en schrijven konden, wat begrip hadden van administratie, m. a. w. voldeden aan eenige redelijke eischen van ontwikkeling en beschaving.

Na zich zeer pessimistisch over de thans reeds genomen maatregelen en ontworpen plannen te hebben uitgelaten, komt Blanda tot de conclusie:

„Hoe 't ook zij; wij mogen hem dan niet goed verstaan in de uiting zijner stille wenschen en verlangens, zeker is het, dat hij nu al sinds lange jaren zichzelf vatbaar voelt voor hogere vorming en opleiding, en uitziet naar de gelegenheid, om zijn geest te ontwikkelen en zich te bekwaamen voor het praktische leven. En wij? Wij hebben ons gehouden, of we ook dit niet verstanden. Thans heet het, dat de regering tot het besef zou zijn gekomen, van wat haar ten deze te doen staat. 't Is mogelijk. Maar dat ze vertrouwt, er ook te zullen komen met de middelen, die ze daartoe dienstig acht,..... meer optimistisch gestemden dan wij mogen het gelooven.

Wat op inlandsch onderwijsgebied gedaan wordt of in den molen ligt, is een ietsje, dat het verlangen van den Javaan onbevredigd moet laten.”

Uit de Oost-Indische Mail.

De jongste mailberichten brachten ons niet veel nieuws. De **GEZONDHEIDSTOESTAND te SOERABAJA** was nog altijd treurig. Waterpokken, gewone pokken, mazelen en koorts heerschen alomte Soerabaja, vooral in de benedenstad, schrijft de Nieuwe Soerab. Cr. De geneesheeren rijden elkaar in den Chineesch kamp letterlijk onderstoven en iederen dag begint het er met den gezondheidstoestand slimmer uit te zien.

Zoo stierven in kampong Panajak, Boeboetan, 5 inlanders aan de pokken op één dag, doch men dacht er niet aan, aan te plakken, dat daar de gevreesde ziekte heerscht.

Onder het opschrift

Opium en Jenever

schrijft het Soer. Hblad van 6 Nov. j.l.: Men herinnert zich de circulaire der regering, waarin gevraagd wordt naar den omvang van het jeneververbruik onder onze Kromo's. Dat dezen het lekkere goedje lusten en steeds meer noodig hebben, bewijzen de invoer-statistieken. Van Jan. tot Augustus van dit jaar werden ingevoerd bijna 1.000.000 Liters, tegen 891.000 en 752.000 Liters in diezelfde periode van 1906 en 1905.

Deze hoeveelheden mogen voor een bevolking als die van Java — de Europeanen laten wij buiten beschouwing — betrekkelijk niet groot zijn: men dient in het oog te houden, dat de consumtie van spirituelen nog lang niet algemeen is en verder, dat naast jenever brandy en arak een groote rol spelen. Het gevaar, dat de bruine broeder, vooral in de hoofdplaatsen, „aan den drank” raakt, is volstrekt niet denkbeeldig. Dat kan tooneeltjes geven, zooals tot nu toe in dit goede land onbekend.

Een nieuwe Indische Bond?

Te Bandoeng is opgericht de vereniging „Insulinde”, die afdelingen bezit — of kan bezitten — over geheel Nederlandsch-Indië en zich ten doel stelt door alle wettige en geoorloofde middelen betere toestanden op elk gebied in het leven te roepen in het belang der in Ned.-Indië geboren Europeanen in het bijzonder en verder van de zoogenaamde blijkens onder de Europeanen.

Zij zal trachten, zoo leeren de in het officieel nieuwsorgaan afgekondigde statuten verder, dit doel te bereiken door op gepaste wijze de Regeering te wijzen op misstanden in het algemeen en op leemten in de wetgeving, die afbreuk doen aan de rechten en aanspraken van de bovengenoemde categorie van ingezetenen, door haar te verzoeken de noodige veranderingen en aanvullingen te bewerkstelligen, en door op krachtadige wijze mede te werken tot den bloei en de welvaart van Nederlandsch-Indië.

Dat is mooi gezegd, daar gaat niets af.

Wie den aanvalligen leeftijd van 18 jaren bereikt heeft, kan lid worden, mits hij hier te lande geboren is of wel getoond heeft „Nederlandsch-Indië inderdaad als vaderland te erkennen in den meest uitgebreiden zin van het woord.”

Hoeveel maanden levens zullen aan deze nieuwe vereniging beschoren zijn? vraagt het Soerab. Handelsblad.

Een nieuwe eereschuld

is uitgevonden door de Javabode, naar het voorbeeld van de Indische specialiteit, mr. C. Th. van Deventer. Sedert een halve eeuw zendt 't moederland bij voortdoring zijn gedeprecieerd zilvergeld voor de volle waarde naar Indië en berekent bovendien nog muntloon. Het genoemde blad wil nu zien aangestuurd op een verrekening van het verschil in zilverprijs en nominale waarde van alle partijen zilveren standpenningen en pasmunt, voor Indië op last der Indische regering aangemaakt, voor zoover de verrekening nog niet heeft plaats gehad.

Verder wordt aangedrongen op de stichting van een muntgebouw in Indië. In Engelsch-Indië heeft men reeds een eigen muntinrichting.

Voorloopig zullen de Javabode-illusies nog niet in vervulling gaan.

Bevordering van de belangen der oofttelers.

Het is een goed idee van de afdeling Buitenzorg van de vereniging „Ooftteelt” om een handel van vruchten uit West-Java op Soerabaja in het leven te roepen. Zonder den minsten twijfel zullen de heerlijke vruchten van ginds — wij denken aan de fijne ananassen en de geurige pompelmoesen — hier grooten aftrek vinden.

Edoch, heeft de vereniging, die zegt zich op een commercieel standpunt, te plaatsen, wel nagedacht over een commerciële inrichting van haar bedrijf; over reclame etc.? Ieder kan-makelaar spelen, handel drijven, een krant redigeren en over 't geloof praten — maar ook hier geldt, dat velen geroepen en weinigen uitverkoren zijn. Laat de vereniging de zaak vooral businesslike aanvatten en de voorlichting vragen van de mannen van het vak, voegt de redactie van het Soer. Hblad. er aan toe.

Omtrent het heengaan van den heer **KOBUS** lezen wij in hetzelfde blad: Gelijk wij gisteren onder de telegrammen konden mededeelen, heeft de heer J. D. Kobus, de verdienstelijke directeur van het Proefstation Oost-Java, nog geen beslissing genomen aangaande het hem uit Argentinië gedane aanbod om op een bezoldiging van 6000 francs per maand directeur te worden van een proefstation voor de rietcultuur.

De heer Kobus heeft de vriendelijkheid ons te schrijven, dat het aanbod telegrafisch gedaan is en dat hij, geenszins verlangend van Java weg te gaan, schriftelijk informaties heeft verzocht. 't Zal in verband met den grooten afstand tusschen Argentinië en Java nog wel eenige maanden duren, alvorens de heer Kobus een beslissing zal kunnen nemen.

Wij spreken stellig namens velen, als wij de hoop uiten, dat de heer Kobus voor de suikercultuur op Java behouden mag blijven.

Een schrijver in de *Locomotief*, die de ontevredenheid in het leger bespreekt, komt daarbij tot het volgende besluit:

„Alvorens te eindigen, wil ik er nog op wijzen, dat nu reeds in Nederland merkbaar is, dat indien de vooruitzichten der officieren niet afdoende worden verbeterd, men weldra voor een belangrijk te kort zal staan. Nog moet ik er bijvoegen, dat ook de behandeling der inferieuren door verschillende superieuren dikwijls nog hoogst onaangenaam is — hoewel hierin reeds veel verbeterd wordt — en men toch altijd moet bedenken, dat het officierskorps den stempel moet dragen van „gentlemenkorps” te zijn. Zoo moeten de officieren ook bedenken tegenover hunne minderen, dat hoewel zij militair zijn, zij toch „mensen” blijven met hun tekortkomingen, gebreken en ook deugden. Hij die steeds den „mensch” eert, al steekt hij in een soldatenrok, hij zij superieur of inferieur, hij zal altijd den juisten weg bewandelen. Is eenmaal het leger van hoog tot laag hiervan doordrongen, dan zal ongetwijfeld een betere toestand intreden, want dan zal ook de maatschappelijke positie van vele in de lagere rangen en graden dienenden verbeteren.”

Tentoonstelling te Samarang.

J.l. Vrijdagavond heeft te Samarang een conferentie plaats gehad ter bespreking van het plan tot organisatie van een passermalein, eene tentoonstelling van inlandschen landbouw en nijverheid.

Namens het voorloopige comité, waarin zitting hadden genomen de regent en de controleurs v. d. Broek, Schmölling en Coert, heette de regent de aanwezigen hartelijk welkom, en zette uiteen op welke wijze en onder welke omstandigheden het denkbeeld was gerijpt om ook te Samarang, op het voorbeeld van Soerabaja en Batavia, een passermalein te organiseren. Hij bood het voorzitterschap van het te vormen uitvoerend comité aan 't hoofd van het plaatselijk bestuur, den heer Priester, aan, die daarop den presidentshamer overnam. Het uitvoerend comité werd daarna samengesteld a. v. : resident De Vogel, eerevoorzitter; ass.-res. Priester, voorzitter; controleur Schmölling, le secretaris; wedono van Srondol, 2e secretaris; Mr. Haase, le penningmeester; de patih-wedono van Samarang,

2e penningmeester; de regent, de controleur Coert en overste Van der Hout, leden.

Het resultaat der gevoerde discussies is volgens de *Loc.*, aldus samen te vatten:

1. De Semarangsche tentoonstelling van Inlandschen landbouw en nijverheid zal omvatten al wat met den Inlandschen landbouw en de Inlandsche nijverheid in verband is te brengen.

2. Inzendingen van Europeesche en Chinese handelsfirma's zullen worden toegelaten, voorzover zij zullen betreffen werktuigen en voorwerpen ten dienste van den Indischen landbouw en de Indische nijverheid.

3. De tentoonstelling zal beperkt worden tot inzendingen uit Midden-Java, tot welk gebied dan worden gerekend de gewesten Semarang, Pekalongan, Tegal, Rembang, Banjoemas, Kedoe, Djokjakarta, Madioen en Kediri.

4. De tentoonstelling zal zoo mogelijk gehouden worden in de maand Mei 1908, 7 dagen duren en samenvallen met de voorjaarsmeeting der Semarangsche Wedloopsociëteit.

5. De keuze voor de plaats der tentoonstelling zal waarschijnlijk vallen op de aloen-aloen met den stadstuin als annex voor de te organiseren bijzondere festiviteiten.

Deze resultaten verkregen zijnde, sloot de heer Priester de conferentie. Het uitvoerend comité zal nu een volledig schéma der expositie ontwerpen en spoedig eene tweede vergadering beleggen ter bespreking van de details in verband met de vorming van de subcommissies, welke zich zullen hebben te belasten met de organisatie van verschillende onderdeelen der tentoonstelling.

Over het Feest der Escompto

schrijft het Bat. Nieuwsblad: Ruim vierhonderd personen hadden gisteravond gevolg gegeven aan de uitnodiging van den heer en mevr. Dinger tot een gezellig samenzijn in den Dierentuin, ter gelegenheid van het gouden feest der Escomptomatschappij. De gastheer en gastvrouw ontvingen de genoodigden in de keurig versierde, tot een ontvangstsalon herschapen recreatie-zaal, te midden van een aantal fraaie bloemstukken, door vrienden en vereerders gezonden. Onder de aanwezigen werden opgemerkt verschillende notabelen, terwijl natuurlijk het personeel der Escompto ook goed vertegenwoordigd was.

Even nadat de muziek den dans had ingezet, werd den gasten een verrassing bereid: een tableau vivant op den vijfde voor het hoofdgebouw. Daar lag een boot, getrokken door zwanen, dragend de schikgodinnen, o. a. van handel en nijverheid, welvaart en geluk, en te midden van deze troonde de stede-maagd, die een berijmde toespraak hield, der familie Dinger en de Escompto ten zegen.

Een tweede verrassing was de opvoering van een revue, waarin natuurlijk de lotgevallen der Escompto een plaats hadden gekregen. Er werden op bataviasche toestanden en gebeurtenissen toespelingen gemaakt, die wel insloegen; maar vooral aardig was het oogenblik, toen een der spelers den jongenheer Dinger vlug en handig met een pruik en valschen baard een gedaanteverwisseling deed ondergaan, gevend het sprekend beeld van zijn vader, en hem z.g. in trance, de woorden in den mond legde: „Ik ben de zoon van mijn vader.”

Toen kreeg de dans weer de overhand en onderwijl ontbrak het den gasten aan niets. En om twee uur vereenigden zich allen in de groote zaal, welke eveneens keurig versierd was, aan een uitgezocht souper. Hier sprak de heer Dinger, de lotgevallen der Escompto herdenkend, en daarbij vooral hulde brengend aan den mede aanwezigen oud-directeur, den heer J. P. Jannette Walen. De heer 's Jacob dankte voor zich en de gasten.

En daarna bleef men nog gezellig bijeen; en het was reeds dag, toen de laatste feestvierders huiswaarts reden.

Een mooi slot op een mooien dag!

West-Indische Berichten.

SURINAME.

Een nieuwe brandweer.

Eenige jongelui te Paramaribo hadden het plan opgevat om een vrijwillig brandweer-korps in het leven te roepen en als een gevolg van dit voorname, werd daar nu onlangs een vergadering gehouden, waarin op het daartoe tot hen gerichte verzoek de heeren C. M. H. Kroesen, J. O. Harken en E. H. Piepers op zich namen als staf van het nieuwe korps op te treden en met den heer J. H. de Granada de organisatie ter hand te nemen.

„De heer Kroesen,” schreef *Onze West*, „dien men algemeen als kommandant wenschte, had daartegen bezwaren, maar wij hopen, dat genoemde heer, die zich in elk geval heeft laten vinden om aan de organisatie mede te werken, over die bezwaren zal heenstappen en het commando zal aanvaarden.”

Het blad kan zich echter toch wel voorstellen, dat de heer K. eenigszins huiverig is die taak op zich te nemen, waar zooveel in de kolonie aangevat werd vol geestdrift en beziel met heilig vuur, wat dan later bleek slechts 'n stroovertje te zijn.

Het blad haalt hiertoe eenige voorbeelden aan: de Letterkundige vereeniging met leesgezelschap van jongelieden, door de groep Suriname van 't A. N. V. opgericht, en na een jaar levens aan bloedarmoede overleden; de Scherpschuttersvereeniging ook reeds dood en begraven; Thalia, dat een plaatenleven leidt; het Surinaamsch Onderwijzers-Genootschap, met kunst- en vliegwerk in het leven gehouden; en het A. N. V. slechts door een actief bestuur, dat gezellige avonden organiseert, tegen de vernietigingsbaai beschermd.

Het blad meent evenwel, dat de taak, die het nieuwe korps zou wachten, en het feit, elk oogenblik voor den dag te kunnen worden geroepen tot nuttigen arbeid, als een stimulant zou werken voor het bestaan.....

Totdat 't nieuwe er weer af is misschien en het den luitjes gaat vervelen, altijd bij nacht en ontijd klaar te moeten staan voor een zaak, waarvoor eigenlijk toch het bestuur heeft te zorgen, enzoo voort, enzoo voort. Maar neen, laten we hopen, dat als men nu eens aanpakt, dit doet met den vasten wil daarmede voort te gaan, totdat de gemeenschap in staat is die taak ten volle op zich te nemen.

De studievereeniging Minerva.

is ook 'n uiting van het vereenigingsleven in de kolonie en zeer zeker een nuttige uiting ook, waar zij zich voorstelt, minder bemiddelde begaafde jonge Surinamers in staat te stellen hunne studien buiten de kolonie voort te zetten. Maar hoe lang zal Minerva het maken? Bij hare geboorte reeds aan kritiek blootgesteld, wijl ze haar eigen weg gegaan was, is er nu weer tweespalt in het bestuur der Vereeniging ontstaan en stelt de onder-voorzitter zich in eene polemiek in Onze West vierkant tegenover zijn medeleden van het bestuur. De quaestie gold hier de deelname al of niet van een zekeren Tjon A. Man aan het vergelijkend examen, door de Vereeniging uitgeschreven voor de kandidaten naar uitzending naar Nederland, op kosten van de Vereeniging, om hier de studien voort te zetten. Genoemde candidaat beantwoordde niet aan de gestelde leeftijds grens; de onder-voorzitter zei hem: „geef je toch maar op, misschien is er wel 'n mouw aan te passen"; de jonge man blokte als 'n razende, om, toen de dag van het examen naderde, te vernemen, dat het heele bestuur niet met den onder-voorzitter meeding en hem van de lijst der kandidaten had geschrapt. En nu zijn de poppen aan 't dansen. 't Is nog maar 't begin. Wat zal 't einde wezen? Ook hier weer een mislukte uiting van 't vereenigingsleven? Laat men nu toch eens verstandiger wezen, en niet Rechthaberei over 't algemeene nut doen zegevieren.

Wat genoemden Tjon A. Man aangaat, vertrouwen wij, dat men er te Paramaribo in mag slagen den aldus in zijne ten onrechte gewekte verwachtingen teleurgestelden jongen man voor verdere teleurstellingen te behoeden.

Expeditie de Goeje.

Hier te lande is bericht ontvangen van de terugkomst der expeditie te Paramaribo, waar zij in afwachting van nader bescheid op schriftelijke mededeelingen van den leider, zou blijven vertoeven.

Aan het tot den 10en September loopende laatste in het G. o. v. A. d. v. B. l. a. d. opgenomen verslag der expeditie valt te ontleenen, dat deze zich toen in het Trio-dorp Majoli bevond.

De heer De Goeje schreef toen o. a.:

„Er zijn hier slechts weinig Indianen beschikbaar om ons te vergezellen, en van dezen zijn nog de meesten lijdende aan verkoudheid, enzoo voort. Ik kan dus op het oogenblik nog niet zeggen, hoe het verder zal gaan. We beschikken hier over voeding voor drie maanden; als we thans nog niet kunnen vertrekken, zullen we dus wachten tot de gelegenheid gunstiger is. Omtrent den vermoedelijken uitslag van den tocht kan ik nog niets mededeelen. Een groot gevaar is, dat de Trio's in het achterland bij onze nadering zullen vluchten. Om hen gerust te stellen, gaan de Joela's mee; dit maakt het voedingsvraagstuk echter weer veel lastiger. We bezitten thans vele gegevens over den weg; de groote savanne bereikt men eerst na een week marcheeren. Dichterbij zijn slechts kleine plekjes savanne. Wij zijn gezond en vol goeden moed; ook het stadsvolk is welvarend.

Koloniale Reserve.

Ingevolge een ministerieel besluit zal aan daartoe geschikt bevonden Surinaamsche jongelieden gelegenheid worden gegeven naar Nederland te vertrekken, om daar dienst te nemen bij de koloniale reserve voor het Indische leger. De eerste proef wordt genomen met een tiental.

De gedachte is zeker niet kwaad: het Indische leger met zijn Europeanen-tekort kan best de suppletie uit West-Indië gebruiken, terwijl hier, zoo in Suriname als in de eilandkolonie Curaçao, heel wat leegloopers worden aangetroffen, voor wie een kijkje in de wereld niet kwaad zou zijn, terwijl uit deze elementen, na terugkeer in de kolonie, dan de plaatselijke politie zou kunnen worden gerecruteerd.

De vraag doet zich evenwel voor, of de limiet wel gelukkig is gesteld. Als proef of de Surinamers, zoo uit een oogpunt van acclimatisatie als militaire prestatie enzoo voort, geschikte elementen

voor aanvulling van het Indisch leger, heeft het experiment met een zoo luttel getal onzes inziens weinig of geen waarde, terwijl de limiet op zich zelve er toe kan leiden, dat er zich zoo goed als geen gegadigden zullen voordoen.

„Naar Indië?" „Ja, ik zou wel willen." „Er zijn maar tien plaatsen!" A no sa go.

Ook zonder een limiet vooruit vast te stellen, zou men, gelooven wij, niet hebben te vreezen gehad, dat de kolonie leeg zou loopen en de lieden zich bij honderdtallen zouden hebben aangeboden; maar voor de liefhebbers meerdere kansen hebben geboden en het welslagen van het eerste deel der proef — te zien, of de Surinamers genegen zijn zich voor den Indischen dienst te verbinden — beter hebben verzekerd.

Burgerlijke stand.

Gedurende de maand October overleden te Paramaribo 92 personen. Het aantal geboorten bedroeg 78, waarvan 51 buiten echt. In den loop van het jaar bedroeg het sterftecijfer te Paramaribo 985 en het geboortecijfer 879.

In den loop van het jaar ging dus de bevolking der hoofdplaats, afgezien van nieuw-aangekomenen, met 106 zielen achteruit, een opvallend verschil met de buiten-districten, waar een natuurlijke aanwas der bevolking te constateeren valt, welk verschil zich echter laat verklaren uit de omstandigheid, dat te Paramaribo de Kreolen, daarbuiten de immigranten en het arbeidzame deel der Kreolen het hoofbestanddeel der bevolking uitmaken.

De richting, waarin het bestuur door onpraktische lieden in zake volksovoedigheid werd gedreven, heeft toch tengevolge van de inrichting van 't onderwijs, dat er zich weinig of niet aan liet gelegen zijn, om geschiktheid voor den arbeid aan te kweken, onder de Kreoolsche bevolking de leegloopery in hooge mate aangekweekt, met alle treurige gevolgen, welke zich in de hooge sterftecijfers, ongeveer 30 per mille in 't jaar ter hoofdplaats afspeelden.

INGEZONDEN.

Korting op Pensioenen

Oproeping tot eene Vergadering Dinsdag 10 Dec. 8 uur 's avonds Heulstraat 7.

In aansluiting van mijn artikel „Periculum in mora" in dit blad van 22 November ll. geef ik allen, die mij een bewijs van instemming zonden, en verder aan alle andere belangstellenden kennis, dat het Hoofdbestuur en de Afdeling 's-Gravenhage van de vereeniging „Oost en West" voorloopig in zooverre steun verleent, dat het zijn lokalen in de Heulstr. 17 beschikbaar stelt voor het houden van eene vergadering, bepaald op Dinsdag 10 December, des avonds om 8 uur.

Laten alle Indische landsdienaren, nog in dienst of reeds gepensionneerd, die het onbillijk vinden, dat hun een gedeelte van hun welverdiend pensioen, ja zelfs dat heele pensioen, onthouden wordt als zij hier een openbare betrekking aannemen, a.s. Dinsdag naar de Heulstraat komen, om daar samen te overleggen, hoe wij langs wettelijken weg en op gepaste wijze er toe kunnen medewerken om die onbillijkheid te doen verdwijnen.

Nu is het tijd; wellicht komt de gelegenheid in geen vijf en twintig jaren terug.

Laten verder alle Indische landsdienaren, die andere pensioen-grievens hebben, want die zijn er en ernstige ook, ter vergadering verschijnen.

De Nederlandsche ambtenaren hebben eene Algemeene Pensioen-Vereeniging met afdelingen, en die vereenigingen hebben heel wat bereikt. Waarom zouden de Indische ambtenaren en officieren niet hetzelfde kunnen hebben en eveneens kunnen bereiken wat billijk is?

Wellicht is bij het aanhangige wetsontwerp samenwerking tusschen de Nederlandsche en de Indische belanghebbenden en belangstellenden mogelijk en gewenscht. Dat kan nader blijken.

's-Gravenhage 3 Dec. '07.

M. J. WIESSING.

Een Slotwoordje naar aanleiding van het antwoord der Redactie der Avondpost op mijne vragen aan Wekker.

Geachte Redactie!

In de Perskroniek van het K. W. dd. 29 Nov. ll. lees ik o. m.: „De redactie (der Avondpost) eindigt, na de verschillende vragen van Oudgast kortelijk beantwoord te hebben" enz.

Daaraan wilde ik het volgende toevoegen als slotwoord (de Redactie der Avondpost stelde mij hiertoe niet in de gelegenheid.)

Behalve de dum-dum kwestie; beantwoordt de Redactie mijne vragen niet; zij gaat er langs, zegt alleen in algemeene bewoordingen:

1. dat ik geen feiten aantast;
2. dat Wekker de oogen niet sluit voor onvolkomenheden onder 't bestuur-Van Heutz, doch dit desalniettemin bepleit boven het tegenwoordige, omdat Wekker den G.-G. beschouwt als een humaan, generaal Van Daalen als geen zachtzinnig *) man.

Feiten aantasten lag niet in mijne bedoeling. Ik kon dit ook niet om de eenvoudige reden, dat ik, hoewel oudgast, nimmer op Atjeh zelf geweest ben. Maar wat ik wel wilde was: Wekker in de ge-

legenheid stellen den indruk weg te nemen van vijandige gezindheid tegen den gouverneur van A. en O. Dien indruk moest men krijgen bij lezing van de eerste no's. van W.'s artikel.

„Wekker sluit de oogen niet voor de onvolkomenheden onder 't bestuur-Van Heutz"! Neen, hij prijst het, acht acht het stelsel-v. H., uitgevoerd in zijn (v. H.'s) geest en naar zijn wil, het middel, om ons van de Atjeh-kwaal te bevrijden. En met het stelsel, prijst hij den vader er van, den G.-G., tevens verontschuldigende als nu niet op de hoogte, buiten zijn schuld.

Die „onvolkomenheden" schijnen trouwens niet gering geweest te zijn. Zij vormden een geheel systeem.**) En dat systeem, gehuldigd — door wie? vraag ik — gedurende de laatste jaren van het bestuur-Van Heutz, had generaal Van Daalen, wilde, hij — volgens Wekker —***) den schijn niet op zich laden van het goed te keuren, onmiddellijk bij zijn optreden in een strenge nota moeten afkeuren.

(Ik had het gezicht van den G.-G. wel eens willen zien, wanneer die nota geschreven en Z. Exc. onder de oogen gekomen ware!)

Zoolang deze en andere tegenstrijdigheden niet worden opgelost, blijft bij mij den indruk van partijdig beoordeelen door Wekker, gevestigd. Wil W. daar niet tegen opkomen, dat is zijn zaak. Ik van mijn kant, vermeen de billijkheid betracht te hebben met hem in de gelegenheid te stellen een wellicht verkeerden indruk weg te nemen.

oudgast.

*) Dat klinkt wat zachter dan W.'s: wreed, gewild wreed.

**) Systeem in de beteekenis, die W. er aan geeft — wijze van toepassing van een stelsel.

***) In de brochure — pag. 156, 2e regel van boven — staat abusievelijk: Ik wil, m. z.: Wekker wil.

Atjehers zijn geen Koreanen en Nederlanders geen Japanners

In het eens per week verschijnend orgaan der Vereeniging „Oost en West", aflevering 22 Nov. ll., treffen we onder het hoofd „Van vreemde Koloniën" een artikel aan, getiteld „de ontwikkeling van Formosa", waarin de ontwikkeling van Formosa en Korea door Japan aan Nederland ten voorbeeld wordt gesteld. Dit voorbeeld is echter aller ongelukkigst gekozen, aangezien Koreanen en Atjehers evenals Nederlanders en Japanners geheel van elkaar verschillende karaktereigenschappen bezitten. We lezen dan in voornoemd artikel onder meer: „In 1896 togen duizenden en duizenden Japanners derwaarts, maar velen zagen zich in hunne verwachtingen teleurgesteld, door de vijandige houding der oorspronkelijke bewoners van het Maleische ras in de binnenlanden, waarvoor hun vestiging zich tot de ongezondste boschstreken moest beperken." Nu zien we het verschil op Atjeh, dat om te beginnen geen duizenden Nederlanders daarheen trekken en verder, dat de Atjehsche hoorden en grooten zich niet vijandig toonen tegen die Europeanen, die met volkomen eerlijke bedoelingen om handel te drijven of landbouw en veeveelt te bevorderen, naar Atjeh komen en zich daar willen vestigen; integendeel worden zij met open armen vriendelijk ontvangen; dit zal misschien den oningewijde ongelooftelijk schijnen, we zullen het daarom met voorbeelden aantoonen.

„15000 Japanners sluiten thans met blokhuzen de door Maleische inboorlingen bezette streek in, waar de kamferbosschen liggen, die de Japanners nu zelve willen exploiteeren." Na verder een en ander over uitroeiing der bevolking te hebben gezegd, lezen we: „En terwijl dat lugubre werk daar aanhoudt, de Japansche pers schreeuwt om het toch kort met die menschen te maken, die de ontginning tegenhouden der kamferbosschen en van de delfstoffen, die het binnenland in zijn schoot moet bergen, waarvoor de concessien immers uitsluitend aan Japanners zullen worden verleend, vormt zich in het veroverd, gezuiverd gebied een Nieuw-Japan, waarvoor we nu in stomme bewondering blijven staan, etc. etc."

De Atjeher daarentegen gaat de ontginning der bosschen en delfstoffen niet tegen, integendeel is hij zeer bereidwillig in het aanwijzen van vindplaatsen van petroleum en werden zelfs in het Kertische de gedeels met groen en bloemen versierd, toen de geëmployeerde der Koninklijke Petroleum-Mij. daar kwam exploiteeren. Toen ik mij te Penang bevond, kreeg ik een boek in handen, honderd zeven en twintig jaar geleden geschreven door den gezagvoerder Forester en opgedragen aan „The Board of Directors of the Indian Company", hierin lezen we, dat deze gezagvoerder benevens een Fransche collega geregeld op bezoek gingen bij den Sultan van Atjeh in den Kraton, hem daar geschenken brachten en vervolgens vergunning vroegen op de Atjehsche kusten te gaan handel drijven, waarvoor hun dan een geleidebrief werd medegegeven; verder vermeldt hij als curiositeit, dat die schepen, die geen geleide-brief bezaten, dus „tout comme chez nous" in Europa, heen haven- of liggeld betaald hadden, op de reede van Sigli werden lastig gevalen. Na dus meer dan 127 jaren voor de zeeschepen een goede handelshaven te zijn geweest, vindt Z. Exc. Van Heutz het noodig de haven Sigli voor den algemeenen handel te sluiten en de bewo-

ners van het machtige Pedir weder nieuw voedsel tot ontevredenheid te geven en den handelaren financiële nadeelen te berokkenen.

We lezen in dit boek nog, dat van Britsch-Indië Bengaalsche zeilschepen den Zuid-Westmoeson benuttende, koerszetten naar Oleh-leh, terwijl zij groote sloepen meenamen, om dan zoodra zij ter reede gekomen waren het schip voor anker te leggen en met de barkassen naar het strand te roeien, alwaar zij met deze barkassen als woning een soort legerplaats betrokken, daar ruilhandel dreven en de Oostmoeson, die eenige maanden later doorstond, afwachten, om met hunne schepen, geladen met betelnoten, suiker en stofgoud, naar Britsch-Indië terug te keeren.

De heer Martin, directeur der eertijds Nederlandsche firma G. H. Slot en Co. te Penang, deelde mij mede, hoe hij tientallen jaren her zich in de binnenlanden van Atjeh bewoog, om daar handel in peper te drijven en dat hij nimmer gemolesteerd werd.

De vertegenwoordiger der Atjehsche Handel-Mij., de heer Van der Straaten, bewoog zich in Peusan-gan zelfs s nachts zonder soldaten onder de bevolking; ondergeteekende zelf heeft maanden dag en nacht, en een volbloed Hollander, bijna twee jaar tusschen de Atjehers gewoond, terwijl in vijf-kilometer afstand geen soldaten te bekennen waren; wij hadden slechts last van overvallen van koningstijgers, niet van Atjehers.

Weder schieten mij de woorden te binnen van een Engelschen handelaar, veteraan in den Atjehschen peperhandel: „I think Mr. Van Heutsz acts wrong to impoverish the population, it can never be the real interest of any government to rule poor natives”, en de man had groot gelijk. Het moet als een zeer ongunstig teeken worden beschouwd, dat de Atjehers er toe overgingen een petroleumbivak aan te vallen en de onderneming van den heer Goedhals op Groot-Atjeh niet ontzagen, maar door onoordeelkundig genomen maatregelen, als boeten, afnemen van gronden en bosschen zonder schadevergoeding uit te keeren, hebben wij den Atjeherbitter en tot het uiterste gedreven, hierdoor een toestand op Atjeh in het leven geroepen, die nu nog treuriger is dan een tiental jaren geleden, in den jare '96, na den afval van Oemar.

Dat velen niet bevredigd zijn door de wijze, waarop de Atjeh-enquete gehouden zal worden, behoeft zeker geen vermelding; ik voor mij persoonlijk vind er iets karakterloos in, het maakt den indruk, alsof men om hooggeplaatste personen heen, die men niet aandurft, nu gaat hakken op den tegenwoordigen gouverneur, die men niet alleen voor de uitvloeijsels van in hoofdzaak vroeger plaats gehad hebbende oorzaken, slechte onoordeelkundige maatregelen, mag verantwoordelijk stellen; en wat verder de gepleegde wreedheden betreft, reeds een zestal jaren geleden zag ik, hoe een in gezegende positie verkeerende hooge Atjehsche vrouw opgeleed werd, om na uren gedwongen loopens in de gevangenis te Sigli te bevallen; we zullen op jaren ter plaats gehad hebbende wreedheden niet door gaan, toch wil ik den heer Van Heekeren, die in een artikel in het Koloniaal Weekblad, d.d. 14 November '07, beweert: „Ja, de guerilla is wreed en moet wreed zijn, wil men zich het succes verzekeren”, even opmerken, dat ik jaren aan den Atjehkrijg zoowel te land als te water actief deel heb genomen, het echter beslist niet met hem eens ben en ook vele officieren ken, die zich nooit tot het plegen eener verachtelijke wreedheid hebben verlaagd. In dat zelfde artikel geeft de heer Van H. een waschlijstje van wreedheden en fouten bij het koloniseeren begaan door andere groote mogendheden; de heer v. H. vergeet maar al te zeer, dat wij ons die luxe niet mogen veroorloven, ten eerste wegens beperkte geldmiddelen, ten tweede wegens afgunst, gewekt door het bezit onzer rijke koloniën bij beynende vreemde naties; ik wil ter afdoening van dit onderwerp den heer v. H. nog de vraag stellen: „als een ander steelt, mag u dan ook stelen?"; en krachtig optreden behoeft geen wreed optreden te zijn?”

Het uitroepen der Atjehsche bevolking het immoreele van dezen maatregel buiten beschouwing latende, verdient ook geen aanbeveling en wel omdat dit zeer moeilijk gaat; de Atjeher heeft vier vrouwen, de vrouwen bezitten dezelfde eigenschappen als de muizen en konijnen, bovendien leert de statistiek ons, dat gedurende een oorlog meest mannelijke kinderen geboren worden; het zou dus een onbegonnen werk zijn; tevens komt er op Atjeh geen nieuw Nederland, zoals op Korea een Nieuw Japan verrees. Helaas bracht het stelsel v. Heutsz, terecht door de N. Rotterd. Crt. immoreel en wreed genoemd, den inwoner van Celebes den guerilla-oorlog, den Atjeher ellende en armoede, den Europeeschen handelaar nadeel; dit te bewijzen zou mij op het oogenblik te ver voeren, daarvoor verwijs ik naar mijn vroeger in Het Vaderland opgenomen artikel „Het Boetstelsel, hoe dit werkt en waar de daaruit voortvloeiende gelden blijven.” Laat ons hopen, dat na afloop der Atjeh-enquete het Nederlandsche volk zich niet weder met een kluitje in 't riet zal laten sturen.

W. BOSCH,

oud-zeeofficier, ingenieur, ex-sectiechef
aanleg dienst A Tram Segli-Idi.

30 Nov. '07.

Officieele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 1 Nov. 1907.

Civiel Departement.

Verleend: wegens ziekte, 2 jaar verlof naar Europa, aan Dr. L. J. Eilerts de Haan; 1 jaar aan mej. B. C. J. Stoll Timmerman Thijssen, commies bij den post- en telegraafdienst.

Ontslagen: op verzoek, eervol, mej. C. Razoux Kühr, commies bij den post- en telegraafdienst; J. F. A. Faubel id., en Mas Soemodiredjo, ass.-controleur bij de opiumregie.

Gesteld: met aanstelling tot burgerl. ambtenaar, ter beschikking van den Dir. van Justitie, Mr. Dr. S. Nauta; id. van den voorzitter der landraden te Garoet en Tasikmalaja, Mr. A. Louis; id. van den Dir. van Binnenl. Best., A. Ph. van Aken.

Benoemd: tot griffier van den landraad te Pontianak, W. R. Pieters; tot 3en commies ter griffie Raad van Justitie te Batavia, Ch. L. Rozenberg; tot tijdelijk griffier van den landraad te Loewoek, Celebes, A. Everhard; tot hoofdcommies bij het dep. van B. B., A. F. L. van Slijpe en J. A. A. van Dongen; tot vendumeester te Semarang, J. H. Agerbeek.

Geplaatst: in de res. Banka en Onderh., de controleur H. P. van der Horst; in de res. Palembang A. L. van Waardenburg; in de res. Westerafdeeling van Borneo, P. A. Tellings.

Uit de Javasche Courant van 4 Nov. 1907.

Civiel Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst, één jaar verlof naar Europa aan den contr. bij het B. B., H. C. Wulff;

Ontslagen: op verzoek, eervol, de 1e commies bij de S.S., J. M. de Graaff; de 3e commies bij de Weeskamer te Batavia, F. B. Jacobs.

Benoemd: tot 3en commies bij de Weeskamer te Batavia, E. E. von Ende; tot onderwijzeres 2e kl. mej. J. M. Ch. Mattern; tot ass.-res. van Djember, de ass.-res. K. Peereboom; tot ass.-resident van Panaroekan, de contr. A. Ardesch; tot tijdel. ass.-res. van Zuid-Bali, H. J. E. F. Schwartz, thans ass.-res. voor Inl. zaken te Singaradja.

Gesteld: ter beschikking van den voorzitter van de landraden te Bandoeng en Soemedang Mr. J. K. Onnen en Mr. A. A. Struby.

Benoemd: tot wedono van Soeradadi, Mas Wirio Atmodjo; tot tijdelijk inl. off. van justitie in het regentschap Pekalongan, Raden Danoewidigdo; tot wedono van Kawali, Mas Dana Atmadja.

Ontslagen: op verzoek, eervol, als lid van den landraad te Bandjermasin, Hadji Mohamad Hoesin bin Hadji Mohamad Taip.

Benoemd: tot lid van den landraad te Bandjermasin, Hadji Mohamad Djamdjam; Hadji Abdullah bin Aboedaoed; en Hadji Isa bin Hadji Mohamad Said.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de kapitein der Chineezen te Tangerang, Oey Giok Koen; als luitenant aldaar Ang Kong Pan en Kho Pho Tjoan.

Benoemd: tot kapitein der Chineezen te Tangerang, Oey Djie San.

Militair Departement.

Bevorderd: bij het wapen der cavalerie, tot majoor, de ritmeesters W. Groeneveld en C. G. Daniëls.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

De Indische Mercur 3 Dec. 1907.

De positie der buitenlandsche handelaren in Japan. — De handel van Japan met Nederland en Nederlandsch-Indië. — Caoutchouc en zijn verwerking, door A. H. Berkhout. — De buitenlandsche handel van China. — Verslag van het, mijnwezen over het 1e kwartaal 1907. — Uitvoer van Java in Augustus 1907. — Invoer op Java in Augustus 1907. — De opening van de Preanger Regentschappen voor de Suikerindustrie. — Inlandsche creditwezen op Java. — Kultuurberichten. — Verslagen van Maatschappijen. — Kleine mededeelingen. Enz.

Weekblad voor Indië 1907. No. 28.

Opium, jenever en morphine, door M. v. Geuns. — De Indische voorwerpen in het Rijksmuseum (slot), door Gabriël. — De veetentoonstelling te Pamekassan, Madoera, met foto's. — Resident Bois-sevain, met foto. — Tosari, aantekeningen en herinneringen van een ziekteverlofganger (slot). — Indrukken van den dag, door Corax. — Indische boosdoeners, door Auditor. Enz.

Onze Eeuw Dec. 1907.

Curaçao in 1803—1804 (II), door P. A. Euwens.

De Gids December 1907.

Financiële zelfstandigheid van Nederlandsch-Indië door Prof. J. de Louter.

Maandbericht van het Ned. Zendinggenootschap Dec. 1907.

Verslag aangaande het ziekenhuis te Madja-Warna, over het jaar 1906, door Dr. A. J. Duymaer van Twist en Dr. Anna Pijsel. — Verslag over de kweekschool en de scholen in het ressort Madja-Warna, door J. Kats. — Uit het verslag over 1906 betreffende den werkring Pare-redja, door S. Lui-nenburg. — Het rapport van de Nederlandsche zendingsschool, door Prof. Dr. J. J. P. Valetou.

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar Oost-Indië.

Passagierslijst van het s.s. Grotius, gezagvoerder P. Ouwehand, bestemd te vertrekken van Amsterdam naar Batavia 30 Nov. 1908.

Te Amsterdam zullen zich inschepen: Mr. C. W. Wormser, echtg. en 2 kn.; A. J. Andrée Wiltens; W. Andrée Wiltens; zuster E. C. Magnin; J. M. Gramberg, echtg. en kind; J. C. Paul en echtg.; mejonkvr. J. M. A. van Geen; G. H. Hamersma, echtg. en kind; J. R. de Kruiff Hzn.; A. J. Baljé; Mas Sosropradoto; M. J. Couvée; H. R. Werker; J. P. N. Abeleven; G. Ooms; P. Ducro; A. Remmert, echtg. en kind en kindervuifr. mej. L. Ilgen. Van Amsterdam—Southampton: mevr. B. J. Wilson en familie.

Naar Sabang: mevr. M. A. H. Hofkamp en zoon-tje Naar Belawan-Deli: jhr. J. P. v. Teding van Berkhout; K. A. v. d. Schoot; mevr. G. Willebrand; A. v. Reuth.

Naar Singapore: A. J. v. Gogh.

Van Southampton-Genua: Mr. Sutherin, Mr. Oke-den, echtg. en dochter.

Te Genua zullen zich inschepen: Mr. H. J. Haspers; Joakim Skoogaard; P. A. Snellen v. Vollen-hove; L. C. Jullien, echtg. en 2 kinderen; mevr. M. A. Stuurman; K. A. Boers; Mr. H. Westra; H. J. E. Wenckebach, echtg. en 4 kinderen en kindervuifr.; mevr. wed. Hagenau; mevr. H. J. F. Roqué; J. M. Pijnacker Hordijk; mej. J. E. Pijnacker Hordijk; G. J. Pijnacker Hordijk en echtg.; W. Broese v. Groenau Jr.; mej. J. Broese van Groenau; W. C. v. d. Meulen, echtg. en kind; mej. De Vries; mej. E. de Vries; J. R. de Vries en zoon-tje; R. Prins; H. C. Roelofs; mej. wed. H. H. Uljée; R. Huijgen de Raat, echtg. en kind; mej. G. Wilbrink; J. J. H. v. Hemert; A. Ch. v. Kriesveld; J. D. T. Brunet de Rochebrune, echtg. en k.; A. C. Uljée; J. H. Zijdemans; mevr. F. Hofstede.

Naar Singapore: J. Bakker.

Naar Sabang: R. J. de Jong.

West-Indische Mail.

Passagierslijst van het s.s. Prins Willem II, gezagvoerder J. A. Beckering Vinckers, van Amsterdam naar West-Indië op 29 November 1907.

J. A. Engeltjes en echtgenoot; J. H. de Granada; H. Salm en dochter-tje; J. Hemelrijk; J. Lan-gerijk; J. L. A. A. Smuelders en echtgenoot.

Passagierslijst van het s.s. Prins Willem V, gezagvoerder J. C. Metus, van West-Indië naar Amsterdam.

F. W. Hensen; D. S. Fernandes en J. C. de Roover.

Passagierslijst van het s.s. Oranje, gezagvoerder J. Versteegh; vertrokken van Batavia 7 Nov. '07 en aangekomen te Genua 29 Nov. 1907.

Te Port-Said heeft zich ontscheept: H. van Nou-huys.

Te Genua hebben zich ontscheept: Mevr. A. A. H. Bischoff, Ch. Taleri, P. Binkhorst, echtg. en 2 kinderen; mej. B. C. J. Stoll Timmermans; Thijs-sen; L. J. Dufour en echtg.; Dr. L. J. Eilerts de Haan, echtg. en 3 kinderen; mevr. M. J. W. van Son; F. Brouwer, A. H. Blaeser en echtg.; W. Haarmann; A. J. Bos en echtg.; Gerda Slot, me-vrouw Van Selov; mej. Ch. Hinrichs; mevr. R. v. d. Veen—De Jonge; B. J. Brugsma; H. O. Bron; B. W. Lodewijks; F. L. Malholland.

Van Singaore: G. H. Bouman; J. Schagen. Van Belawan, Deli: E. Ott; mej. E. Zelia. Van Sabang: B. A. R. Dureux; P. Kruisheer. Van Port Said: F. W. Falk en fam.; F. J. W. Werkhoven; W. V. Moois Surigageia.

Te Amsterdam zullen zich ontschepen: J. A. Schönnenberger; A. J. Borgart; benevens Hr. Ms. troepen en schepelingen.

Van Sabang: G. Hiemstra; H. S. Heijbroeck; C. P. Robberecht.

Van Port-Said: R. Siegenbeek v. Heuke'om.

Passagierslijst van het stoomschip Salak, gezagvoerder W. Engelsman, van Rotterdam naar Ned.-Indië.

Te Rotterdam hebben zich ingescheept: N. J. Feenstra; W. Stevels; J. van der Zee; B. J. Cassa met echtg. en 1 kind; M. Kwant; J. Bergema; Brandt; Kroll; benevens een detachement suppletie-troepen.

Te Southampton zullen zich inschepen: naar Port-Said: R. S. Bossley; Ch. Horne.

Te Marseille zullen zich inschepen: Jhr. J. H. Cornets de Groot; J. B. Sneyvangers; P. A. Andriessen en echtgenoot; G. Th. Sadee

Naar Port-Said: A. Bavy en echtgenoot; D. Ippel; C. Ippel.

m

* * *

INDISCHE VENDUTIE

Malakkastraat 74,
Den Haag.

Is het Soliedste Adres voor hen die KOMEN om zich te instaleeren en voor hen die hun Inboedel 't voordeeligst van de hand wenschen te doen, zonder kosten voor den inzender.

Bergplaats voor Inboedels.
Verhuizingen en
Transporten.

GEOPEND van 9 tot 5 uur.
(Zondags gesloten.)

Brückel Mutzenbach,

Veenestraat 22, hoek Kettingstraat,
's-GRAVENHAGE.

Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

Pension Büchner.

Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT - DEN HAAG.

Logies te verkrijgen

per maand, per week en per dag.

Volledige Badinrichting in huis.

A. SCHARENBERG.

Hofleverancier.

GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,

Zheeserviezen,

Koffiestelletjes, Bouilloirs,

enz. enz., enz.

's-Gravenhage, Hoogstraat 15.

M. van Grieken.

Behangerij, Beddenmakerij, Stoffeerdery.

Leverancier der Vereeniging OOST EN WEST.

Brengt door dezen onder d'aandacht, dat 't adres mijner Ateliers en Magazijnen is **verplaatst** van de **Netscherstraat 108**, naar de

Jan Hendrikstraat 23a.

Verhuizingen in gesloten
Tappisières ONDER GARANTIE.

Vacant.

Rechtskundig Bureau

„DE ADVOCaat EN PROCUREUR.”

Directie: L. N. DUIN & Co.,

Gerard Doustraat 65,

AMSTERDAM.

Belast zich met de Verdediging van Burgerlijke en Strafzaken voor alle Rechtbanken en Kantongerechten in Nederland en Buitenland. Biedt accoorden aan inen buiten faillissement. Spreekt faillietaanvragen tegen en voorkomt processen. Bezorgt gelden op elk solied onderpand, ook met 2 borgen. - Levensverzekeringpolis - Assurantiën.

Levensverzek. Mij. Arnhem,

Maatsch. Kap. Eén miljoen gulden (volteekend)

sluit levensverzekeringen en lijfrenten op

bijzonder gunstige verzekeringsvoorwaarden
en tegen lage premiën.

Bijkantoor te Batavia: KALI BESAR.

INDUSTRIËLEINRICHTING

tot het vervaardigen van
alle soorten Riet-, Bam-
hoe-, Manden- en Witwer-
ken, alles eigen fabrikaat.

CARTESIUSSTRAAT 76

H.V. Electriche Drukkerij

„Luctor et Emergo”

Amalia van Solmsstraat 2=4,

Telephoomn. 4424

:=:

Den Haag.

Zeer onlangs is verschenen en alom verkrijgbaar gesteld

De Indische Tafel door PATTI.

Prijs ingenaaid f 0.90 gebonden f 1.25. Zie de gunstige beoordeeling in Het Koloniaal Weekblad van den 1e dezer.

Uitgave van M. van der BEEK's Hofboekhandel, Den Haag, mede uitgevers van de brochures der Ver. „MOEDERLAND EN KOLONIËN”.

DEN HAAG.

-:- Pension -:-

ZORGVLIET

6Gr. Hertoginnelaan

H. W. G. ROOSEBOOM.

J. S. DIJKHOFF,

Den Haag -:- Mauritskade 83

Telef. Interc. 4212.

Koopt en verkoopt Effecten, vreemd Geld, verzilvert Coupons, opent Rekening-Courant tegen onderpand, incasseert Wissels en Kwitantien.

TOKO BETAWIE

GEVESTIGD IN 1880.

Koningin Emmakade 55, DEN HAAG.

Telefoon No. 2610.

De oudste en uitgebreide Toko voor Indische ingrediënten voor Rijst-Tafel.

GANDARIA ASSIN, VERSCHE KRUIDEN.

Onze SAMBALLANS in 21 soorten overtreffen alle andere fabri-katen.

TAMARINDE-, VANILLE-, ROZEN- en GEMBER-Siropen.

Gemakkelijke HANDLEIDING voor de be-reiding der Indische RIJSTTAFEL à f 1.— franco per post.

Dagelijks verse Spekkoek, Dodols en Wadjieks.

Een oude bes

te WIJN is onze keurige, zuivere, rechtstreeks aangevoerde .. ..

SAMOSWIJN

.. .. (rood of wit) .. ..

Prijs per flesch . . . . f 0.70

Per anker van 45 flesschen f 30.—

Vraagt onze hoogst interessante
-:- Uitvoerige Prijscourant. -:-

BRENDEL & ZOON, DEN HAAG—NIJMEGEN.

DEN HAAG: Zoutmanstraat b/d. v. Speijkstraat.
TELEFOON No. 4905.

WIJNHANDEL - LIKEURSTOKERIJ

Oppericht No. 1829.

Alle bestellingen, ook de kleinste, worden met de grootste zorg uitgevoerd en met den meesten spoed franco aan huis bezorgd. Porto wordt ver-goed. (Telefoon 4905).

10 % DIVIDEND.